

Jerzy Woźniak

Teologia przysięgi "haj Jahwe"

Collectanea Theologica 53/1, 19-27

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. JERZY WOŹNIAK CM, ŻMIGRÓD

TEOLOGIA PRZYSIĘGI „HAJ JAHWE”

Hebrajska przysięga *haj Jahwe* występująca w tekstach Starego Testamentu czterdzieści cztery razy jest najczęstszym wyrażeniem służącym do określenia Boga żywego. Przysięga *haj Jahwe* występuje w kontekście baalistycznym i życia prywatnego.

W kontekście baalistycznym spotykamy następujące przysięgi: Sdz 8,19; 1 Sm 15,26.34; 2 Sm 14,11:29,6; 1 Krl 17,1.12:18, 10.15; 1 Krl 22,14 = 2 Krn 18,10; 2 Krn 3,14:5,16; Jr 4,2:52:16,14. 15:23,7.8:44,26; Oz 4,15; Ps 18,47 = 2 Sm 22,47.

Grupa przysięg *haj Jahwe* wypowiedziana w kontekście baalistycznym posiada podłoże polemiki między kultem Baala a jahwizmem. Kult Baala zmierzał między innymi do podkreślenia śmierci i zmartwychwstania, gdyż Baal był bogiem wegetacji. W związku z tym Baal nie był bogiem wiecznym. W przysiędze *haj Jahwe* wypowiedzianej w tym kontekście akcent padał na rzeczywiste życie Jahwe, które nie podlega zmianom i dlatego *haj Jahwe* w tym kontekście tłumaczymy przez — „Naprawdę żyje Jahwe”.

W kontekście życia prywatnego przysięgi *haj Jahwe* występują: 1 Sm 14,39.45:19,6:20,3.21:26,10.16:28,10; 2 Sm 4,9:12,5:15,21: 1 Krl 1,29:2,24; 2 Krl 2,2.4.6:3,14:4,30:5,20; Jr 38,16; Rut 3,13. Przysięga *haj Jahwe* posiada swój wymiar antropologiczny. Jest wypowiedziana przez człowieka w obecności drugiego człowieka. Kontekst życia prywatnego tworzą sytuacje graniczne człowieka, a wśród nich śmierć. Kontekst życia prywatnego nadaje przysiędze *haj Jahwe* wartość emocjonalną, ewokatywną, wykrzyknikową i dlatego tłumaczymy przez — „Na życie Jahwe”.

Teologia przysięgi *haj Jahwe* wyraża się w następujących zagadnieniach: świadectwo Boga o swoim życiu, Jahwe jako obrońca życia ludzkiego, rola Jahwe w polemice z obcymi kultami, panowanie Jahwe nad narodami, *haj Jahwe* jako wyznanie wiary.

1. Świadectwo Boga o swoim życiu

Świadectwo Boga o swoim życiu przedstawimy w oparciu o poglądy H. J. Krausa¹, który dotychczas najobszerniej skomentował przysięgę *haj Jahwe*.

¹ H. J. Kraus, *Der lebendige Gott*, EvTh 27/1967/177 nn.

a) Przysięga *haj Jahwe* w Jr 16,14—15 = Jr 23,7—8 podkreśla szczególną rolę Jahwe w historii Izraela. A mianowicie, że Jahwe sam wyprowadził synów Izraela z ziemi egipskiej oraz z niewoli babilońskiej. Tylko Bóg potężny i żywy może zdobyć się na taki czyn. Jeszcze bardziej epokowym wydarzeniem będzie wyprowadzenie Izraelitów z niewoli babilońskiej w przyszłości. To zbawcze przyszłe działanie Jahwe będzie uwiecznione przez przysięgę *haj Jahwe*.

b) w przysiędze 1 Krl 2,24 Salomon ukazuje, że sam bezpośrednio wkroczył w historię i wypełnił prorocstwo wypowiedziane przez proroka Natana (2 Sm 7), obdarzając potomków Dawida wiecznym królestwem.

c) W dwu przysięgach *haj Jahwe* wypowiedzianych przez proroka Elizeusza (2 Krl 3,14:5,16) spotykamy charakterystyczne wyrażenie „przed którego obliczem stoję”. Przysięgi Elizeusza podkreślają wszechobecność Jahwe przez użycie wyrażenia „stoję przed Jego obliczem”. „Stać przed obliczem” w języku biblijnym oznacza mieć kontakt z daną osobą. Elizeusz żyje w łączności z Jahwe i dlatego ma moc postępować szlachetnie. Elizeusz jest wiernym sługą Jahwe i z tej służby wynika bliska obecność Jahwe, a nie należy rozumieć, że Elizeusz słyszy głos Jahwe i widzi Boga. Służebna postawa Proroka wobec Jahwe, jego mowa i cudowne czyny dowodzą życiowej siły i obecności Boga Izraela.

d) Jahwe zaświadcza o swoim życiu zwłaszcza przez interwencję w losy Dawida. W dwu przysięgach Dawida (2 Sm 4,9:1 Krl 1,29) znajdujemy charakterystyczne wyrażenie: „Na życie Jahwe, który wybawił mnie z każdego niebezpieczeństwa”. A wiemy, że Dawid przebywając na dworze Saula był blisko śmierci. Dawid dziękuje Jahwe, że okazał mu swoją pomoc i potęgę dowodząc przez to, że istotnie żyje i działa. Król Dawid wypowiadając te dwie przysięgi podkreśla rolę Jahwe w swoim życiu, a zwłaszcza wskazuje na Jahwe jako na troskliwego Ojca, który zawsze przychodzi z pomocą.

W przysiędze 1 Sm 25,34 — „Na życie Jahwe, który powstrzymał mnie od zadania tobie bólu” — Dawid podkreśla szczególną interwencję w jego życiu. Dawid oznajmia, że dokonałby rozlewu krwi i wymordowałby dzieci Nabala, gdyby nie przyszła z pomocą jego żona uśmierzając gniew Dawida przez przyniesienie pokarmów dla jego wojska. Jahwe, który nie pozwolił Dawidowi na przelanie krwi, wyraźnie dowiódł swego życia.

e) W szczególny sposób żyjący Jahwe przejawia swoje życie w tym, że daje życie ludziom. Widzimy to w przysiędze Sedecjasza mówiącego: „Na życie Jahwe, który obdarzył nas tym życiem — nie każę cię zabić” (Jr 38,16). Dawanie życia ludziom dowodzi energii witalnych Jahwe.

2. Jahwe jako obrońca życia ludzkiego

Jahwe wzywany na świadka w przysiędze *haj Jahwe* odgrywa rolę decydującą w zachowaniu jednostek przy życiu. W tym znaczeniu przysięgę *haj Jahwe* wypowiadają ci, którzy mają władzę, jak np. Dawid, aby skazać swoich podwładnych na śmierć. Dawid zwraca się do Abigail używając przysięgi *haj Jahwe* (1 Sm 25,34), żeby Jahwe powstrzymał go od zadania bólu Abigail i od ukarania śmiercią synów Nabala. Abigail stwierdza w przysiędze (1 Sm 25,26), że Jahwe powstrzymał Dawida od rozlewu krwi, gdy on miał zamiar dokonać zemsty na swoich wrogach. Dawid wobec swojej żony Batszeby wyznaje, że Jahwe wyrwał jego samego od wszelkiego nieszczęścia.

Dawid w dialogu z samym sobą (1 Sm 20,3) oceniając sytuację krytycznie, ponieważ Saul pragnie go zabić, stwierdza wyraźnie powołując się na Jahwe, że tylko krok dzieli go od śmierci. Lud izraelski bierze w obronę Jonatana, któremu grozi śmierć (1 Sm 14,45), ponieważ nie usłuchał swego ojca Saula. Lud przypominając zasługi Jonatana w pokonaniu Filistynów, potwierdza przysięgą, że ani włos z głowy mu nie spadnie. Saul ulega prośbie Jonatana występującego w obronie Dawida i uroczyście stwierdza, że nie umrze (1 Sm 19,6). Jonatan dając cenne wskazówki Dawidowi odnośnie eksperymentu ze strzałami i chłopcem uroczyście przysięga (1 Sm 20,21), że Dawidowi śmierć nie będzie grozić. Kobieta z Tekoa (2 Sm 14,11), specjalnie przysłana przez Joaba, usilnie prosi Dawida, aby jej syna, który zabił swego brata, pozostawił przy życiu i aby nie wydał go w ręce członków rodu. Dawid uroczyście zapewnia ją, że ani jeden włos jego nie spadnie na ziemię.

Król Sedecjasz przeżywając groźną sytuację polityczną i będąc w rozterce, czy poddać się Babilończykom, czy też nie, powołuje się na samego Jahwe (Jr 38,16) i zapewnia życie Jeremiaszowi, który miał mu oznajmić wolę Bożą, że nie wyda go w ręce ludzi czyhających na Jego życie. Sedecjasz uroczyście stwierdza, że Jahwe jest nie tylko obrońcą życia człowieka, ale dawcą życia.

Oprócz wyżej wyszczególnionych sytuacji, w których Jahwe broni życia jednostki, spotykamy wypadki, w których przysięga *haj Jahwe* służy do zapewnienia, że jednostka zostanie ukarana śmiercią. Tutaj Jahwe działa jako sprawiedliwość karząca.

Saul (1 Sm 14,39) uroczyście przysięga, że chociażby dopuścił się grzechu jego syn Jonatan, to zostałby ukarany śmiercią. Saul udał się do wróżki z Endor, aby spotkać się z duchem Samuela (1 Sm 28,10). Wróżka nie chce wywołać ducha Samuela, aby nie stracić życia, ponieważ Saul prześladował wróżbitów. Saul powołując się na Jahwe uroczyście przysięga, że wróżkę nie spotka żadna kara. Dawid znajdując się w trudnej sytuacji życiowej (1 Sm

20,3) stwierdza powołując się na Jahwe w przysiędze, że tylko krok dzieli go od śmierci. W tym wypadku Jahwe nie karze Dawida ani nie grozi śmiercią. Wypowiedź Dawida jest tylko obiektywnym stwierdzeniem trudnej sytuacji na skutek morderczych planów Saula.

Dawid zagniewany z powodu śmierci króla Saula, pomazańca Jahwe (1 Sm 26,16), nazwał Abnera i jego zwolenników „synami śmierci”, czyli ludźmi zasługującymi na śmierć.

Wdowa z Sarepty odmawia Eliaszowi posilenia się (1 Krl 17,12) twierdząc, że ma tylko garść mąki w naczyniu glinianym i odrobinę oliwy w dzbanie. Uroczyście stwierdza wdowa z Sarepty przy pomocy przysięgi *haj Jahwe*, że po spożyciu tego pokarmu poniesie śmierć. W tym wypadku przysięga stwierdza beznadziejną sytuację wdowy, która niechybnie prowadzi do śmierci.

Gedeon (Sdz 8,19), niezadowolony z tego, że Zebach i Salmunna zabili jego braci, oświadcza uroczyście wzywając Jahwe na świadka, że skoro nie darowali im życia, również on im nie daruje życia i zabije ich, co zresztą niechybnie czyni (Sdz 8,19).

Ittaj, Hetyta, powołując się na Jahwe uroczyście przyrzeka Dawidowi (2 Sm 15,21), że będzie mu wierny i będzie służył nie tylko w sytuacjach, gdy Dawid będzie bezpieczny ale również gdy będzie bliski utraty życia.

Jak widzimy przysięga *haj Jahwe* służy częściej dla ratowania życia jednostki, aniżeli dla ukarania człowieka czy też pozbawienia go życia, chociażby na to zasługiwał. Jahwe wzywany uroczyście w przysiędze *haj Jahwe* jest gwarantem bezpieczeństwa jednostki.

3. Rola Jahwe w polemice z obcymi kultami

Przysięgę *haj Jahwe* stosowano dla szczególniejszego podkreślenia Jahwe w relacji do innych bóstw kananejskich, zwłaszcza wobec Baala. Terminologia *haj Jahwe* jest zakorzeniona w mitycznym języku opartym na kultach roślinnych Kanaanu, Egiptu, Mezopotamii². Na obszarze Bliskiego Wschodu spotykamy następujące pary bóstw roślinnych:

Sumer — Dumuzi, Inanna
 Babilon — Tammuz, Isztar
 Egipt — Ozyrys, Izyda
 Ugarit — Baal, Anat.

Najbardziej wymowną paralelą do wyrażenia kananejskich jest uroczysta przysięga w kulcie (Ps 18,47 = 2 Sm 22,47) korespondująca z przysięgami ugaryckimi — „żyje Baal”, zajmującymi central-

² H. E. Everding, *The Living God. A Study in the Function and Meaning of Biblical Terminology*, Cambridge (Mass.) 1968, 29.

ne miejsce w tamtejszym kulcie. G. Widengren³ mówi wprost, że *haj Jahwe* jako staroizraelska formuła kultowa pochodzi z kultu kananejskiego. Zaś H. J. Kraus⁴ i G. Baudissin⁵ zwracają uwagę raczej na inne ośrodki kultowe, a zwłaszcza na egipski kult Ozyrysa i babiloński Tammuza. Kananejski kult Baala posiada wyraźny wpływ na życie religijne Izraela i dlatego prorok Jeremiasz szczególnie zwalcza przysięganie na Baala (Jr 4, 2:5,2).

Element antybaalistyczny spotykamy w przysiędze *haj Jahwe* wypowiedzianej przez proroków Jeremiasza i Ozeasza. Prorok Jeremiasz zakazuje przysięgi *haj Jahwe*, aby nie naśladowano przysięg na Baala, gdyż przez to koncepcja Boga Jahwe uległaby zniekształceniu (Jr 5,2:44,26). Przeciwwstawieniem przysięgania na Baala według Jeremiasza jest przysięga na „życie Jahwe” (Jr 12,16). Przysięgę *haj Jahwe* należy wymawiać godziwie i sprawiedliwie (Jr 4,2). Przejawem prawdziwego kultu Jahwe będzie przysięganie na żywego Jahwe, który wyprowadził Izraela z Egiptu. Również prorok Ozeasz włącza się w polemikę z Baalem zakazując przysięgania na Jahwe w Bet-Awen. Prorok Jeremiasz zakazuje przysięgania na „życie Jahwe” i mówi: „Jeżeli mówią: Naprawdę żyje Jahwe, to nawet kłamliwie przysięgają” (Jr 5,2). Pragnie zapobiec upodobnieniu Jahwe do bóstw kananejskich, które jako bóstwa wegetacji umierają i zmartwychwstają⁶. Albowiem Bóg Jeremiasza jest Bogiem żywym, Stwórcą wszystkiego (Jr 27,5:31, 35—37), „źródłem wody żywej” (Jr 2,13) oraz tym, który udziela życia nie tylko Izraelitom, lecz również innym narodom (Jr 32, 27:38,16)⁷. Przysięga *haj Jahwe*, jeżeli jest używana na poparcie kłamstwa, jest świętokradztwem (Kpł 19,12) lub nawet bałwochwaltwem, jeżeli jest używana na wzór przysięg baalistycznych⁸. Jeremiasz zabrania fałszywie przysięgać. Prorok Jeremiasz sprzeciwia się przyrównywaniu Jahwe do bóstw egipskich (Ozyrys), ponieważ uważa on Jahwe za Boga transcendentnego (por. Jr 20,11:23,23).

Przysięganie na „życie Jahwe” jest wyrazem uznania Jahwe za Boga prawdziwego i zapowiedzią błogosławieństwa Bożego (Jr 12,16). Jeremiasz wyraźnie mówi: „Jeżeli całkowicie nauczą się dróg mojego ludu przysięgając na moje imię — ‘Naprawdę żyje Jahwe’ — podobnie jak nauczyli przysięgać mój lud na Baala, rozprzestrzenia się wśród mego ludu”. Jeremiasz ma tu na myśli na-

³ G. Widengren, *Sakrales Königtum im Alten Testament und im Judentum*, Stuttgart 1955, 69 n.

⁴ H. J. Kraus, *art. cyt.*, 180 n.

⁵ G. Baudissin, *Adonis und Esmun*, Leipzig 1911, 403 nn.

⁶ J. Knabenbauer, *Commentarius in Jeremiam Prophetam*, Parisiis 1889, 92.

⁷ L. Stachowiak, *Księga Jeremiasza*, Poznań 1967, 200.

⁸ *Tamże*, 139.

rody sąsiednie Izraela, wśród których kwitł kult Baala. Idea prozelityzmu zakłada nawrócenie sąsiednich pokoleń pod warunkiem, że zrezygnują z przysięgania na Baala i uznają Jahwe jako Boga prawdziwego. A zatem przysięga *haj Jahwe* dla tych narodów jest warunkiem przynależenia do narodu wybranego. Jeremiasz w tym wypadku pragnie zupełnie zniszczyć, wykorzenieć kult Baala. Zakaz przysięgi na „życie Jahwe” spotykamy również u proroka Ozeasza, który zwalczał kultы bożków pogańskich, jakie propagowały państwa ościenne, a zwłaszcza Sydon i Tyr⁹. Świątynia Gilgal była ośrodkiem religijnym, gdzie oddawano cześć Bogu prawdziwemu (1 Sm 10,6—9:11,14; 2 Sm 19,16), ale w czasach Ozeasza przerodziła się w miejsce pielgrzymkowe celem oddawania czci fałszywym bogom.

Również Bet-Awen najpierw jako Betel (Rdz 28,11—22) uchodziło za ośrodek kultu Jahwe (Rdz 31,23; Sdz 20,26; 21,2—4). Po podziale królestwa izraelskiego dostało się Betel do królestwa północnego i zaprowadzono tam kult bałwochwalczy (2 Krl 12,28—29). Kult Jahwe przywrócił dopiero Jozjasz. Jak widzimy prorok Ozeasz zakazuje przysięgania na „życie Jahwe” w świątyniach Baala: Gilgal i Bet-Awen. Występował przeciwko przyrównywaniu Jahwe do Baala, boga wegetacji, gdyż Jahwe nie może być i nie jest bogiem, który umiera i zmartwychwstaje, ale jest Bogiem wiecznym i transcendentnym.

Prorok Jeremiasz zakazuje przysięgi na „życie Jahwe”, a zwłaszcza wtedy, gdy jest przyrównywany do Baala i przysięga *haj Jahwe* miałyby jedynie takie znaczenie jak na Baala. To jednak Jeremiasz nawołuje do przysięgania na „życie Jahwe” i określa, jak powinna być wypowiedziana przysięga *haj Jahwe*. Zdaniem Jeremiasza (Jr 4,2) przysięga *haj Jahwe* musi być wypowiedziana „prawdziwie, godnie i sprawiedliwie”. Prorok Jeremiasz stawia takie wymagania ze względu na to, że Izraelici wymawiając imię Boże rozumieli inne bóstwa, a przede wszystkim Baala. Dla Izraelitów, którzy się nawrócą do Jahwe, przysięga musi być wolna od wszelkiej dwuznaczności, jak stwierdza L. Stachowiak¹⁰, to znaczy musi być spontanicznym aktem przynależności i to wyłącznej do Jahwe, Boga obietnic.

Jeremiasz stawia warunki, pod którymi ma być przysięga wypowiedziana, a mianowicie: prawdziwie — nie kłamliwie i w dobrej intencji; godnie — zgodnie z prawem, aby nie narażać imienia Bożego na zniesławienie; sprawiedliwie — nie można stosować przysięgi w tych wypadkach, gdy celem przysięgi byłoby wyrządzenie krzywdy bliźniemu.

Jak widzimy, prorocy Jeremiasz i Ozeasz, strażnicy prawdzi-

⁹ H. W. Wolff, *Dodekapropheton I. Hosea*, Neukirchen-Vluyn 1961, XI.

¹⁰ L. Stachowiak, *dz. cyt.*, 126.

wego kultu Jahwe, chcieli nadać zawsze przysiędze *haj Jahwe* jednoznaczny treść, aby uchronić ją przed upodobnieniem do przysięg baalistycznych.

4. Panowanie Jahwe nad narodami

Przysięga *haj Jahwe* ukazuje Boga odnoszącego zwycięstwo nad wrogami Izraela, jak słusznie zauważa H. E. Everding¹¹. Jahwe ukazuje się jako boski rycerz i król.

Saul przysięga na Jahwe, który ocalił Izraela (1 Sm 14,39). Ponieważ ta przysięga znajduje się w kontekście walki z Filistynami, więc prawdopodobnie ma na uwadze ocalenie z najazdu Filistynów.

Dawid (1 Krl 1,29; 2 Sm 4,9) stosuje przysięgę *haj Jahwe* dla podkreślenia roli Jahwe jako Ojca, który troszczył się o jego życie. Przez wyrażenie „wybawił mnie z każdego niebezpieczeństwa” (2 Sm 4,9; Krl 1,29) należy rozumieć nie tylko trudne sytuacje życiowe spowodowane zazdrością Saula, ale również postawą sąsiednich plemion, zwłaszcza Filistynów (por. 2 Sm 3,14). Jahwe jest siłą wspomagającą Dawida w walce z wrogami Izraela, dzięki któremu może odnosić zwycięstwo (por. 1 Sm 25,34; 25,26). Jahwe mógł dopomóc Dawidowi, aby zabił synów Nabala, Kalebity, ale dzięki interwencji jego żony Abigail nie uczynił tego. Nabal nie wspomógł żywnością wysłanników Dawida i jeszcze wyraził zdziwienie: „Któż to jest Dawid?” (1 Sm 25,10), ponieważ wyraźnie opowiadał się po stronie Saula. I oto Jahwe powstrzymuje Dawida od zemsty na Nabalu.

Przysięga *haj Jahwe* służy do podkreślenia potęgi Jahwe mogącego uwolnić Izraela z niewoli egipskiej i babilońskiej. Ten aspekt potęgi Jahwe wyraził Jeremiasz (Jr 16,14—15 = Jr 23,7—8): „Nie będzie się więcej mówić: ‚Naprawdę żyje Jahwe, który wyprowadził synów Izraela z ziemi egipskiej’, lecz: ‚Naprawdę żyje Jahwe — który wyprowadził synów Izraela z ziemi północnej i ze wszystkich ziem, po których tam ich rozproszył’”.

Jahwe broni życia Jeremiaszowi nie tylko przed nakazem zabicia ze strony Sedecjasza, ale również ze strony innych wrogów (Jr 38,16).

Szczególnym wyrazem mocy Jahwe nad wrogami jednostki i całego Izraela jest przysięga *haj Jahwe* w Ps 18,47 = 2 Sm 22,47. Ps 18 i 2 Sm 22 kończą się wierszami 47—51, które zdaniem H. E. Everdinga¹² są królewskim hymnem dziękczynnym za zwycięstwa Jahwe nad wrogami Izraela. Kontekst przysięgi wskazuje wyraźnie na potęgę Jahwe wobec wrogów króla i narodu:

¹¹ H. E. Everding, *dz. cyt.*, 86.

¹² *Tamże*, 36.

48 „Boga, który mnie namaścił i poddał mi ludy.

49 Wyzwała mnie od nieprzyjaciół, wynosi nad wrogów i uwalnia od gwałtowników”¹³.

Szczególne znaczenie w celu podkreślenia roli Jahwe w pokonaniu wrogów Izraela posiada wyrażenie „skała”, zwłaszcza w w. 32.

Jak widzimy przysięga *haj Jahwe* ukazuje potęgę Jahwe, który ocala od wrogów nie tylko całego Izraela jako społeczność, ale również pojedyncze osoby.

5. „Haj Jahwe” jako wyznanie wiary

Przysięga *haj Jahwe* była stosowana na podkreślenie decydującej roli Jahwe w życiu jednostki lub społeczności narodu wybranego wobec pogan oraz w kulcie i życiu codziennym. Wobec jednostek, które nie uznawały kultu Jahwe, spotykamy następujące przysięgi: 1 Krl 17,1,12; 2 Krl 3,14:5,16; 1 Sm 25,34 oraz przysięgi wypowiedziane w kulcie: Jr 4,2:23,7.8:16,14,15; Ps 18,47 = 2 Sm 22,47.

W 1 Krl 17,1 Eliasz wyznał wiarę w Jahwe przed Achabem królem izraelskim, który więcej uczynił zła niż jego poprzednicy (1 Krl 16,30), wznosił ołtarze dla Baala w Samarii, zrobił aszere (1 Krl 16,32—33). Przysięga *haj Jahwe*, wypowiedziana w tych okolicznościach wobec Achaba, jest szczególnym wyznaniem wiary.

Eliasz jest adresatem przysięgi (1 Krl 17,12) wypowiedzianej przez poganę, mieszkankę fenickiej Sarepty. Wdowa z Sarepty wyraźnie zaświadcza, że Jahwe jest Bogiem Eliasza, a nie jej. Według św. Augustyna¹⁴ wdowa z Sarepty jest typem powołanych do prawdziwej wiary. Wypowiedzenie przez wdowę *haj Jahwe* jest uznaniem Jahwe za Boga, a więc wyznaniem wiary w niego.

Elizeusz (2 Krl 3,14) wyznaje wiarę w Jahwe wobec Jorama, króla izraelskiego, syna Achaba, który czynił to, co było złe w oczach Jahwe (2 Krl 3,2). Elizeusz nawet pogardzał niewiernym królem Joramem mówiąc: „Nie spojrzalbym na ciebie”.

Elizeusz po uzdrowieniu Naamana, Aramejczyka, wypowiedział przysięgę (2 Krl 5,16) *haj Jahwe*, która wypowiedziana w państwie północnym o tendencjach baalistycznych jest wyrazem wiary w Jahwe. Elizeusz składa przysięgę po wspaniałej wypowiedzi Naamana: „Oto wiem, że na całej ziemi nie ma takiego Boga jak w Izraelu” (2 Krl 5,15). Ta wypowiedź wyraża sugestię, że Jahwe jest najpotężniejszym Bogiem na całym świecie.

Dawid zwraca się uprzejmie do Abigail, żony Nabala, Kalebity, wyrażając myśl, że Jahwe wysłał ją na spotkanie (1 Sm 25,32). Dawid wobec poganek przysięga na „życie Jahwe” (1 Sm 25,34)

¹³ J. Łach, *Księgi Samuela*, Poznań-Warszawa 1973, 491.

¹⁴ *Biblia Poznańska*, Poznań 1975, t. 1, 621.

dając świadectwo o swym Bogu, który ma go w opiece i chroni przed śmiercią.

Oprócz przysięg *haj Jahwe* wypowiedanych przez jednostki wobec pogan spotykamy przysięgi *haj Jahwe* wypowiedane w kulcie i w życiu codziennym.

Jeremiasz wyliczając warunki powrotu Izraela do Jahwe wymienia również stosowanie przysięgi *haj Jahwe* (por. Jr 4,2). Wzywaniem Boga zakładało ufność w niego i Jego absolutną prawdziwość i było wyznaniem wiary¹⁵. Chodzi tutaj również o przysięganie w życiu prywatnym, gdyż Izraelici często stosowali tę formułę.

Jahwe, która czuwa nad Izraelem, sprowadzi naród wybrany z Babilonu podobnie jak z Egiptu. Izraelici (Jr 16,14—15 = Jr 23,7—8) stosując przysięgę na „żywego Boga Jahwe”, który prowadził synów Izraela z ziemi północnej i ze wszystkich ziem, po których ich tam rozproszył, dawali świadectwo wierze w Jahwe, który nie opuścił narodu wybranego, lecz otoczył go opieką i dotrzymał obietnic.

Przysięga w Ps 18,47 = 2 Sm 22,47, należąca do psalmu dziękczynnego wyśpiewanego przez Dawida w Jerozolimie, ma charakter kultyczny. Jako śpiewany psalm stanowi uroczyste wyznanie wiary dokonane przez społeczność.

Jak widzimy przysięga *haj Jahwe* posiada bogatą treść teologiczną i ukazuje Boga w relacji do człowieka jako jednostki i społeczności. Jahwe jako Bóg żywy i dawca życia jest gwarantem życia człowieka. Częste stosowanie tejże przysięgi wskazuje bogactwo znaczenia w zależności od kontekstu. *Haj Jahwe* jako centralne wyrażenie stosowane na określenie Boga żywego w ST ukazuje dynamizm Jahwe w działaniu, a wyznawanie wiary w takiego Boga jest szczególnym tytułem do nagrody.

DIE THEOLOGIE DER SCHWURFORMEL HAJ JAHWE

Der Schwur *haj Jahwe* befindet sich im Alten Testament 44 mal im Kontext des Baalskultes und im privaten Bereich. Deshalb übersetzen wir die Schwurformel *haj Jahwe* im privaten Bereich mit „beim Leben Jahwes”. Die Schwurformel *haj Jahwe* im Baalskontext hingegen, die den Akzent auf das Leben Jahwes im Gegensatz zu den kanaanischnen Göttern legt, lässt sich am besten durch „so wahr Jahwe lebt” übersetzen.

Die Elemente der Theologie der Schwurformel *haj Jahwe* sind folgende: Jahwes Zeuge über sein Leben, Jahwe als Beschützer des menschlichen Lebens, Jahwe im Kampf gegen Baal, Jahwes Herrschaft über Nationen, *haj Jahwe* als Glaubensbekenntnis. Die Theologie der Schwurformel *haj Jahwe* zeigt den Gott als dynamisches und vertrautes Wesen.

¹⁵ L. Stachowiak, dz. cyt., 128.